

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 9 พฤษภาคม 2540

เจ้าพ่อฮิปปี้

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

เขาไฟฝันที่จะจัดงานศพในอวกาศ (space funeral) แต่เมื่อยังเป็นไปไม่ได้ เนื่องจากต้นทุนสูงเกินไป งานศพของเขาจึงจัดบนพื้นพิภพ ศพของเขาถูกเผาเป็นเก้าอี้ถ่านองศาที่หลีกเลี่ยงการเผาศพบรรจุไว้ในแคปซูลขนาดเท่าแท่งลิปสติก และแล้วเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2540 จรวด Pegasus ก็นำองศาของเขาและคนอื่นๆ รวม 22 คนสู่อวกาศ จรวดจะโคจรในอวกาศนานอย่างน้อย 18 เดือน อย่างมาก 10 ปี หลังจากนั้นจะถูกโลกดูดดึงเข้าสู่บรรยากาศ และเผาไหม้พร้อมกับองศาเหล่านั้น

ในช่วงทศวรรษ 2500 ใครๆเรียกเขาว่า “เจ้าพ่อฮิปปี้” (Godfather of the Hippies) หัวแถวของขบวนการบุปผาชนผู้แสวงหา ‘พลังบุปผา’ (Flower Power) แต่ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน ตีตราเขาว่าเป็น ‘The most dangerous man in America’ บางคนกล่าวหาว่า เขาเป็น ‘a corruptor of the young’ ในฐานที่ทำให้คนหนุ่มสาวจำนวนมากเสียผู้เสียคน และเสียอนาคต ในประการสำคัญ เขาเป็นผู้บุกเบิกในการแสวงหาความสุขจากการใช้ยาหล่อมจิตประสาท และมีส่วนในการทำให้การเสพติดยาเสพติด ไม่จำเพาะแต่ในสหรัฐอเมริกา หากยังคลุมถึงยุโรปตะวันตกด้วย

หนุ่มสาวอเมริกันในยุคทศวรรษ 2500 โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษา หายากนักที่จะไม่รู้จักทีโมธี เลียร์ (Timothy Leary, 1920-1996) ผู้พูดขวัญ ‘Turn On, Tune In, and Drop Out

เลียร์เกิดในครอบครัวอเมริกันเชื้อสายไอริชเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2463 บิดาเป็นทันตแพทย์ มารดาเป็นครู เขาเติบโตในครอบครัวโรมันคาทอลิก การที่เขาไม่เคร่งศาสนา และศีลธรรมอาจเป็นปฏิริยาที่มีต่อภูมิหลังของครอบครัวดังกล่าวนี้ เขาต้องถูกไล่ออกจาก West Point Military Academy เนื่องจากมีเรื่องอื้อฉาวเกี่ยวกับการดื่มสุรา จากนั้นจึงหันไปศึกษาวิชาจิตวิทยา จนจบปริญญาตรีจาก University of Alabama ในปี 2486

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง เลียร์รับใช้ชาติด้วยการเป็นทหาร เมื่อสงครามยุติลง เขาทำงานเป็นนักวิจัยใน Kaiser Foundation Hospital ณ เมือง Oakland มลรัฐแคลิฟอร์เนีย หน้าที่หลักก็คือ การทำงานวิจัยเพื่อทดสอบบุคลิกภาพของมนุษย์ (personality test) อันเป็นงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบธุรกิจ การควบคุมทหาร และการควบคุมนักโทษ แต่แล้วเขาเริ่มตั้งข้อกังขาเกี่ยวกับการวิจัยในลักษณะดังกล่าวนี้ เพราะบุคลิกลักษณะของมนุษย์มิได้คงที่พอที่จะทดสอบดูเดียวกับการทดสอบเครื่องจักรได้ เลียร์พัฒนาความคิดและงานวิจัยบนพื้นฐานของข้อกังขาดังกล่าวนี้ งานวิจัยเรื่อง “The Interpersonal Diagnosis of Personality” ปรากฏในปี 2500 อันเป็นพื้นฐานของการนำ Role-playing และ Group Therapy มาใช้ประโยชน์ในด้านจิตแพทย์ ความโดดเด่นของงานวิจัยเรื่องนี้ทำให้เขาได้รับข้อเสนอให้เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดในปี 2502

เมื่อเปลี่ยนอาชีพมาเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย เลียร์เริ่มเห็นว่า Role-playing และ Group Therapy ไม่สามารถใช้รักษาผู้ป่วยเป็นโรคจิตได้อย่างแท้จริง ศาสตราจารย์ริชาร์ด อัลเปิร์ต (Richard Alpert) ซึ่งอยู่ในภาควิชาจิตวิทยาด้วยกัน เป็นเพื่อนร่วมงานที่เลียร์สนิทชิดเชื้อ เลียร์มาถึงจุดที่เชื่อว่าหนทางสำคัญในการรักษาผู้ป่วยที่เป็นโรคจิตก็คือ การให้ยาที่มีผลในการเปลี่ยนแปลงสภาพจิต เขาได้ทดลองใช้เมล็ดพืชหลายชนิดที่มีผลดังกล่าวนี้ และจบลงด้วยยา LSD (= Lysergic Acid Diethylamide) เลียร์และอัลเปิร์ตร่วมกันทดลองผลที่เกิดจากการใช้ psychedelic drug ประเภทต่างๆ แต่เมื่อเขาก้าวลงไปใช้นักศึกษาในห้องเรียนทดลองการให้ยา ชีวิตในหอคอยงาช้าง ณ เมืองเคมบริดจ์ มลรัฐแมสซาชูเซตส์ก็สิ้นสุดลง หลังจากที่ใช้เวลาเพียง 4 ปีเศษ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดไล่เขาออกจากงาน มิใช่ด้วยเรื่องการทดลองให้นักศึกษาใช้ยาก่อมจิตประสาท แต่ด้วยข้อกล่าวหาว่า เขาขาดสอน

เลียร์และอัลเปิร์ตหันไปตั้งฐานที่มั่นในเรือนหลังใหญ่ ซึ่งมีห้องถึง 63 ห้องใน Hitchcock State ทางตอนเหนือของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ซึ่งมีผู้ยกให้ อัลเปิร์ตเปลี่ยนชื่อเป็น Baba Ram Das ณ ที่นี้ เป็นที่ชุมนุมหัวของบรรดาผู้นำทางวัฒนธรรมอเมริกันแห่งทศวรรษ 2500 ในจำนวนนี้รวมวิลเลียม เบอรัลล์ (William Burroughs) แอบบี้ ฮอฟแมน (Abbie Hoffman) แจ็ก เคอูแอก (Jack Kerouac) อัลเลน กินส์เบิร์ก (Allen Ginsberg) และ อัลดัส ฮักซลีย์ (Aldous Huxley) นักประพันธ์ชาวอังกฤษผู้แต่งนวนิยายเรื่อง *Brave New World* คนเหล่านี้ชุมนุมหัวกัน นอกจากเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนวิจารณ์เกี่ยวกับสังคม ศิลปะ และวัฒนธรรมแล้ว ยังเพื่อทดลองให้ยาหลอนประสาท และแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการให้ยาเหล่านั้นอีกด้วย

เลียร์และเพื่อนพ้องเดินทางเทศนา 'โปรดส์ตว์' ให้ผู้คนร่วมสมัยปลดปล่อยตนเอง ด้วยการใช้จ่ายหลงจิตประสาท แสวงหาความสุขจากอาการเมายา การ 'โปรดส์ตว์' นี้ ประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง จำนวนผู้คนที่ใช้จ่าย LSD เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่การใช้จ่ายหลงจิตประสาทมิใช่หนทางเดียวในการปลดปล่อยตนเอง (Self Liberation) การใช้ชีวิตเยี่ยงเสรีชน ไม่ต้องปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม นับเป็นหนทางสำคัญในการนี้ เพราะบรรทัดฐานทางสังคมเป็นเครื่องพันธนาการมิให้มนุษย์มีอิสระเสรีภาพ การออกจากโรงเรียนหรือออกจากมหาวิทยาลัยเป็นการปฏิเสธบรรทัดฐานสังคม หนุ่มสาวอเมริกันจำนวนมากตบเท้าออกจากระบบโรงเรียน กลายเป็นฮิปปี (Hippies) ที่ใช้ชีวิตอย่างอิสระ ทั้งนี้ด้วยมนตราของเสียงเรียกร้อง 'Turn On, Tune In, and Drop Out'

อิทธิพลของเลียร์ที่มีต่อคนหนุ่มสาวชาวอเมริกันในทศวรรษ 2500 เป็นเรื่องปราศจากข้อกังขา ทุกแห่งหนที่เขาไปปราศรัย นักศึกษาจะอัดกันแน่นหอประชุมเพื่อฟังเขา สิ่งที่เขาพูดต้องตามอารมณ์ร่วมสมัยที่กำลังเปื้อนนำชีวิตที่ถูกเร่งรัดและรัดรั้งโดยระบบทุนนิยม ขบวนการบุปผาชนจึงขยายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหานครนิวยอร์กและซานฟรานซิสโก ในทศวรรษ 2510 วงดนตรีร็อกชื่อ The Moody Blues ในประเทศอังกฤษ แต่งเพลงชื่อ 'Legend of a Mind' กล่าวถึงทิโมธี เลียร์ ว่า 'Timothy Leary's dead. Oh, no, no He's outside, looking in' ครั้นในทศวรรษ 2530 เมื่อเลียร์ป่วยเป็นโรคมะเร็ง วงดนตรีเดียวกันนี้ก็เสนอเพลง Timothy Leary Lives

เลียร์ไม่เพียงแต่จะเรียกร้องให้คนหนุ่มสาวปลดแอกตนเองเท่านั้น หากยังเรียกร้องให้รัฐบาลแก้กฎหมายเพื่อให้การสูบกัญชาไม่ผิดกฎหมายอีกด้วย แต่รัฐบาลกลับออกกฎหมายห้ามเสพยา LSD ชนชั้นปกครองเห็นว่า เลียร์เป็นบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม ในปี 2508 เลียร์ถูกจับในข้อหาลักลอบนำเข้ากัญชาจากเม็กซิโก แทนที่เขาจะยอมรับผิดและขอความกรุณาจากศาล เขากลับต่อสู้คดีในแง่มุมของสิทธิและเสรีภาพ คดียืดเยื้ออยู่หลายปี เมื่อเป็นที่แน่ชัดว่าต้องถูกลงโทษ กลุ่ม Weather Underground ช่วยให้เขาหนีประกัน เลียร์หลบออกนอกประเทศไปพำนักอยู่ในประเทศอัลเบเนียในปี 2513 แต่ถูกตำรวจอเมริกันจับได้ในประเทศอัฟกานิสถานในปี 2516 และกลับไปติดคุกในสหรัฐอเมริกาอีกสามปี

เมื่อออกจากคุก อิทธิพลของเลียร์ที่มีต่อคนหนุ่มสาวชาวอเมริกันถดถอยไปมาก สังคมฮิปปีหดตัวลง และยัปปี้ (Yuppies) เข้ามาแทนที่ฮิปปีในเวลาต่อมา แต่เลียร์ยังคงใช้ชีวิตสังคมนิเวศด้วยมิตรสหายคนสนิท ในบั้นปลายแห่งชีวิต เขาสนใจเทคโนโลยีสมัยใหม่ *Chaos and Cyberculture* (1994) เป็นประจักษ์พยานของความซอสนี้ เมื่อเขารู้แน่ชัดว่าต้องตายด้วย

โรคมะเร็ง เขาวางแผนที่จะฆ่าตัวตายโดยมีการแพร่ภาพผ่าน Internet แต่แล้วก็เปลี่ยนใจ ตายอย่างสงบ เพียงแต่ให้นำอังคารไปโปรยสู่อวกาศ ซูซาน ซารานดอน (Susan Sarandon) ดาราภาพยนตร์ระดับรางวัลตุ๊กตาทอง และโรเบิร์ต กุกชีโอเน จูเนียร์ (Robert Guccione, Jr.) เจ้าของนิตยสาร *Spin* เป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย

ทิโมธี เดียร์ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2539 อีกเกือบขวบปีต่อมา อัลเลน กินสเบิร์กก็ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2540 หลังจากนั้นสองสัปดาห์ อังคารของเดียร์ก็ทยานสู่อวกาศพร้อมกับจรวด Pegasus นับเป็นการจบชีวิตของสองผู้ยิ่งใหญ่แห่งทศวรรษ 2500 ในสังคมอเมริกัน

ทศวรรษ 2500 ปิดม่านไปกว่าสามทศวรรษ แต่มรดกของทศวรรษ 2500 ยังคงตกค้างอยู่ในสังคมอเมริกัน และส่งอิทธิพลต่อสังคมประเทศอื่นโดยผ่านกระบวนการอเมริกันวัตร์ของวัฒนธรรมโลก (Americanization of World Culture)